

LUNDS
UNIVERSITET

Socialhögskolan

Stereotyper och fördomar om ekonomiskt bistånd

En studie bland studenter

vid Lunds Universitet

Emma Jokela Sundberg

Kandidatuppsats (SOPA 63)

HT 2016

Handledare: Matts Mosesson

Abstract

Author: Emma Jokela Sundberg

Title: Sterotypes and prejudice against welfare- a study among students at Lund University

Supervisor: Matts Mosesson

Assessor: Lina Ponnert

The aim of this study was to get insight into what stereotypes and prejudice students at Lund University in Sweden might have towards people receiving welfare. The study used focus groups and a survey to collect material. The results from the focus groups were mainly used for the operationalization of the terms *stereotypes* and *prejudice* for the survey. Previous studies within the field of prejudice against welfare in Sweden has shown that the Swedish public have stereotypes about people receiving welfare. Amongst others, studies have documented stereotypes of people scamming to get welfare and being too lazy to look for employment. However, this study found that the student population at Lund University's stereotypes against the group were more focused on *who* is receiving welfare, rather than *why*. Stereotypes that the population held about the group was that it is more often immigrants, people struggling with addiction or single parent households who receive welfare. No statistical significance were found between students from different faculties in the study, which might be due to a small research population. It also showed more difficult to measure prejudice than stereotypes. Since the study used direct measures to measure prejudice, the people participating must be willing to admit their own prejudice on the subject, something that could have possibly been avoided by using indirect measures instead.

Key words: welfare, stereotypes, prejudice, students

Förord

Jag vill tacka min handledare Matts Mosesson för att han ständigt utmanat mig och trott på mitt arbete.

Arbetet med uppsatsen har varit en lång och i stunder ytterst oproduktiv process för min del och utan motivation från min kära vän Charlotte Hedelin hade arbetet aldrig rotts i land. Mina föräldrars skepsis till att jag någonsin kommer få min examen har också fungerat som en bra motivation.

Innehållsförteckning

1. Inledning	6
<i>Problemformulering</i>	6
<i>Syfte</i>	7
<i>Frågeställningar</i>	7
2. Bakgrund	8
<i>Fattigdom.....</i>	8
<i>Ekonomiskt bistånd.....</i>	9
<i>Begrepp.....</i>	10
Ekonomiskt bistånd och socialbidrag	10
Stereotyper och fördomar	10
3. Kunskapsläget	11
<i>Tidigare forskning</i>	11
<i>Ekonomiskt bistånd.....</i>	11
<i>Stereotyper och fördomar</i>	12
4. Teori	13
<i>Stereotyper och fördomar</i>	13
5. Metod och metodiska överväganden	14
<i>Val av metod</i>	14
<i>Metodens möjligheter och begränsningar</i>	16
<i>Reliabilitet och validitet.....</i>	17
<i>Delstudie 1</i>	18
Urval.....	19
Metod	19
<i>Delstudie 2</i>	20
Urval.....	20
Operationalisering av begrepp.....	21
Enkätkonstruktion	22
Bortfall	23
<i>Bearbetning av data.....</i>	24
SPSS	24
Variabler	24
Univariat analys.....	25
Bivariat analys.....	25
Statistisk signifikans.....	26
<i>Forskningsetiska överväganden</i>	26
6. Resultat	28
<i>Bakgrundsfrågor.....</i>	28
Kön.....	28
Ålder.....	29
Fakultetstillhörighet.....	30
Föräldrars utbildningsnivå.....	31
Egna bidrag.....	32
<i>Kunskapsfrågor.....</i>	32
<i>Ekonomiskt bistånd.....</i>	33
<i>De som erhåller ekonomiskt bistånd.....</i>	34
<i>Skillnader mellan fakulteter</i>	35
7. Analys.....	37
<i>Stereotyper och fördomar</i>	37
<i>Medias påverkan.....</i>	39
<i>Skillnader mellan fakulteter.....</i>	40

8. Avslutande diskussion.....	41
9. Referenser	44
10. Bilagor	49
<i>Bilaga 1.....</i>	<i>49</i>
<i>Bilaga 2.....</i>	<i>50</i>

1. Inledning

Problemformulering

I Sverige och världen idag pratas det mycket om fördomar. Donald Trump och representanter för Sverigedemokraterna är ständigt aktuella i media med olika uttalanden om hur de anser att olika grupper i samhället beter sig på ett speciellt sätt. Fördomar är ett väldokumenterat fenomen och finns gentemot många grupper i samhället, varierande över tid och geografiskt läge i världen. Ett exempel som gör detta tydligt är att se på Europa under det senaste seklet. Under början av 1900-talet var de som tillhörde Judendomen den utsatta religiösa gruppen, medan fokus nu har skiftat till de som tillhör Islam. Går vi ytterligare några tusen år tillbaka i tiden hittar vi samma sorts fördomar mot kristna (Allport 1954/1979; Bergh et al 2016; Cooley, Elenbaas & Killen 2016; Miglietta, Gattino & Esses 2013). Den allmänna uppfattningen är såklart att det är fel att ha fördomar om grupper i samhället och att fördomar kan få förödande konsekvenser, såsom krig och folkmord. Det är även en allmän uppfattning om att sättet vi kan motarbeta fördomar på, är genom kunskap och tolerans (Miglietta, Gattino & Esses 2013; Tullberg 2010).

Men det är såklart inte bara de grupper som är kopplade till religioner och etniciteter som påverkas av fördomar, utan det kan dessutom vara specifika grupper i samhället. Det finns till exempel många studier som visar att de som erhåller ekonomiskt bistånd i Sverige känner skam inför att gå på socialbidrag (Angelin & Starrin 2012; Furåker & Blomsterberg 2003; Starrin, Kalander Blomkvist & Janson 2003). Precis som Lippman (1922) skriver, får människors fördomar angående ett ämne, i detta fall ekonomiskt bistånd, en social effekt för en grupp människor. Några av de fördomar som finns gentemot bidragstagare är att de är lata och skulle kunna få jobb om de bara ville (Furåker & Blomsterberg 2003; Halleröd 2003). Med ett internationellt perspektiv kan man se att fördomarna angående de som får ekonomisk hjälp av det offentliga skiljer sig mellan vilken typ av välfärd man befinner sig i. Till exempel har de länder med en mer liberal välfärdsmodell större tendens att skylla biståndstagande på lathet, i jämförelse mot socialdemokratiska modeller som oftare använder förklaringar som socioekonomiska faktorer (Arikan & Bloom 2014; Larsen & Dejgaard 2013).

På samma sätt kan förklaringsmodellerna skilja sig inom samma land, beroende på vilken grupp man tillfrågar. Vissa studier visar till exempel på att åldern påverkar och även yrkesbakgrund (Furåker & Blomsterberg 2003).

Varför är det då intressant inom området socialt arbete att få en förståelse om vilka fördomar som kan finnas mot just ekonomiskt bistånd och de som mottar just detta specifika bidrag? Ekonomiskt bistånd tillhör de villkorade bidragen, eftersom även om alla har rätt att söka det, så krävs det att du uppfyller vissa villkor för att få del av det. Hydén (1996) skriver om vilka faktorer som påverkar när handläggare beslutar om socialbidrag och han tar där upp att även om socialarbetare vill eller inte så hamnar de lätt i debatten om vilka som förtjänar bidrag och vilka som inte gör det. Deras jobb påverkas på så vis i högsta grad av politiken och vilka ideologier som råder i kommunen. De valda politikerna speglar attityder i samhället och ökar fördomarna bland allmänheten finns det skäl att tro att de även skulle öka bland politiker. Därför är det viktigt att det finns kunskap bland socialarbetare om vilka attityder det finns i samhället gentemot ekonomiskt bistånd, eftersom detta påverkar socialbidragstagarnas utsatthet och välmående (Angelin & Starrin 2012).

Syfte

Att få en inblick i vilka stereotyper och fördomar som kan finnas hos studenter vid Lunds Universitet (LU) angående ekonomiskt bistånd och de personer som erhåller ekonomiskt bistånd.

Frågeställningar

- Vilka stereotyper och fördomar förekommer gentemot ekonomiskt bistånd hos studenter vid LU?
- Vilka stereotyper och fördomar förekommer gentemot de personer som erhåller ekonomiskt bistånd hos studenter vid LU?
- Skiljer sig förekomsten av stereotyper och fördomar beroende på studenternas fakultetstillhörighet?

2. Bakgrund

Fattigdom

Angelin och Starrin (2012) påpekar att det är viktigt att skilja mellan begreppen fattigdom och ekonomiskt bistånd eftersom att samhället kan hysa olika attityder till de båda, men i praktiken har dagens forskning om fattigdom ofta övergått till forskning om ekonomiskt bistånd. Därför kommer detta arbete behandla forskningen kring båda begreppen, eftersom det är viktigt att ha en förståelse för hur de relaterar till varandra.

Redan under 1500-talet kom de första lagarna som reglerade fattigdom. I samband med detta börjades det också diskuteras vilka krav staten skulle kunna ställa på det fattiga samt hur samhället kunde hjälpa dem på bästa sätt. Man började tidigt skilja på ovärdiga och värdiga fattiga. De värdiga var främst barn, sjuka och gamla som inte hade möjlighet att försörja sig, medan de ovärdiga var de som var arbetsföra men som ändå inte klarade sin försörjning på egen hand (Jordansson 2008; Swärd 2008). Efterkrigstiden i Sverige förde med sig ett nytt sätt att tänka kring socialförsäkringar och 1956 fick vi en socialhjälpslag, istället för en fattigvårdslag, och i samband med detta ändrade man officiellt begrepp som fattigvård till socialhjälp (Swärd 2008). Dagens lag, Socialtjänstlagen (SoL), (2001:453) antogs första gången 1982 och det var i den namnet socialbidrag användes för första gången.

Begrepp som är aktuella idag inom fattigdomsforskningen är *absolut* respektive *relativ* fattigdom (Angelin & Starrin 2012; Swärd 2012). Absolut fattigdom är komplicerat eftersom att det kan se väldigt olika ut globalt. FN (UNESCO 2016) definierar absolut fattigdom som följande:

Absolute poverty measures poverty in relation to the amount of money necessary to meet basic needs such as food, clothing, and shelter. The concept of absolute poverty is not concerned with broader quality of life issues or with the overall level of inequality in society. The concept therefore fails to recognise that individuals have important social and cultural needs. (UNESCO 2016, <http://www.unesco.org/new/en/social-and-human->

sciences/themes/international-migration/glossary/poverty/. Hämtat: 2017-02-08)

Det blir utifrån citatet tydligt varför begreppet relativ fattigdom har uppkommit. Medan absolut fattigdom mäter vad en människa behöver för att rent fysiskt överleva mäter relativ fattigdom vad en människa behöver för att överleva i sin sociala kontext (Angelin & Starrin 2012; Swärd 2012; UNESCO 2016). Detta i sin tur påverkar vad som täcks av det ekonomiska biståndet från kommunen. I slutet av 1900-talet ansågs det till exempel inte nödvändigt att äga en dator eller mobiltelefon, därför täcktes inte dessa kostnader av biståndet. Idag är detta däremot en självklarhet, för utan internet är det praktiskt taget omöjligt att söka jobb eller betala räkningar.

Det har alltså länge funnits diskussioner om de fattiga i samhället. Swärd (2012) skriver att fattigdom relativt sent i historien började ses som ett socialt problem. Denna skiftning i tankesättet har inneburit bland annat att samhället nu, istället för att straffa fattiga, ser det som en skyldighet att hjälpa dem. Men forskning visar att det även i dagens samhälle finns fördomar mot de som erhåller socialbidrag (Angelin & Starrin 2012; Furåker & Blomsterberg 2003; Halleröd 2003). Vanliga fördomar mot socialbidragstagare är att de får bidrag utan att egentligen vara berättigade till det och att fusk är vanligt förekommande (ibid.).

Ekonomiskt bistånd

Ekonomiskt bistånd tillhör de villkorade bidragen, eftersom även om alla har rätt att söka det, krävs det att du uppfyller vissa villkor för att få ta del av det. I SoL (2001:453) står det att "den som inte själv kan tillgodose sina behov eller kan få dem tillgodosedda på annat sätt har rätt till bistånd av socialnämnden för sin försörjning (försörjningsstöd) och för sin livsföring i övrigt.". Detta innebär att socialbidraget ska vara den sista utposten för de personer som inte kan försörja sig själva och som inte fångas upp av andra transfereringssystem i samhället. Som huvudregel måste de som erhåller bistånd stå till arbetsmarknadens förfogande och biståndet ges så att personen ska kunna tillförsäkras en *skälig levnadsnivå* (Halleröd 2003; SFS 2001:453). Eftersom det är kommunerna som enligt SoL har ansvaret betyder detta att vad som ingår som skälig levnadsnivå ser olika ut i olika

delar av landet. Handläggarna som arbetar med ekonomiskt bistånd jobbar på uppdrag av lokala politiker. Detta innebär att bistånden och normerna vad som ska ingå i biståndet i en kommun påverkas av de lokala politikerna och vilket politisk majoritet kommunen har (Hydén 1996).

Biståndet består av två delar; *försörjningsstöd* och *livsföring i övrigt*.

Försörjningsstöd består i sin del av *riksnormen* och *skäliga kostnader utanför riksnormen*. Riksnormen består av kostnader som är någorlunda lika oberoende av var i Sverige personen bor och tar även hänsyn till hur demografin i ett hushåll ser ut. Kostnader utanför riksnormen är i sin tur sådant som skiljer sig beroende på geografiskt läge, yrke med mera. Exempel på detta kan vara hyra, hushållsel eller medlemskap i fackförening. Under livsföring i övrigt hittar vi sådana kostnader som inte finns regelbundet varje månad, men som ändå är viktiga för att uppnå en skälig levnadsnivå, såsom glasögon eller tandläkarbesök (Socialstyrelsen 2016a; 2016b; 2016c; 2016d).

Begrepp

Ekonomiskt bistånd och socialbidrag

I undersökningens enkät används ordet socialbidrag eftersom det är det vardagliga uttrycket för ekonomiskt bistånd och det är viktigt att man använder sig av ett språk som respondenterna förstår (Socialstyrelsen 2016a; Ejlertsson, 1996). I arbetet i övrigt används ekonomiskt bistånd och socialbidrag synonymt.

Stereotyper och fördomar

Stereotyper tillskriver en viss grupp olika egenskaper medan fördomar även innebär att man hyser negativa känslor mot gruppen. Exempel på detta kan vara att en person kan ha stereotyper om vad som är kvinnligt och manligt, utan att man hyser negativa känslor mot någon av grupperna. En fördom i sin tur kan vara att man har stereotyper om hur personer med utländsk bakgrund agerar och att man, utöver att ha en stereotyp gentemot gruppen, även hyser negativa känslor mot dem (Allport 1954/1979; Stagnor 2000; Nationalencyklopedin 2017a; 2017b).

I arbetet differentierar jag mellan stereotyper och fördomar, men i enkäten använder jag mig endast av termen fördomar, som ett samlingsbegrepp för dem båda. Detta för att använda ett så lätt språk som möjligt, så att enkäten blir förståelig för respondenterna (Ejlertsson 1996).

3. Kunskapsläget

Tidigare forskning

För att finna tidigare forskning har jag använt LUBsearch och Google Scholar som sökmotorer. Exempel på termer som har använts för sökning är *socialbidrag*, *social welfare*, *stereotypes*, *prejudice* och *attitudes*. En stor del av den tidigare forskning som har använts har tillkommit genom att undersöka vilken litteratur andra författare har refererat till. Jag har också sökt igenom hyllorna på Universitetsbiblioteket och Samhällsvetenskapliga biblioteket i Lund relaterade till ämnena för att även på så sätt hitta litteratur. Flera olika sorters publikationer har använts under arbetets gång, bland annat refereebedömda artiklar, forskningsrapporter, officiell statistik, monografier och antologier. Tips från handledare samt Socialhögskolans Råd och anvisningar för uppsatsskrivande har använts för att för att finna bra metodlitteratur.

Ekonomiskt bistånd

Under litteraturgenomgången fann jag mycket forskning om socialbidrag och socialbidragstagare. Som tidigare nämnts har fattigdomsforskningen utvecklats till att stor del behandla socialbidrag (Angelin & Starrin 2012; Jordansson 2008 Swärd 2008; Swärd 2012). Mycket av den svenska litteraturen kring ämnet fokuserar på den skam och stigma som finns bland bidragstagarna (Angelin & Starrin, 2012; Furåker & Blomsterberg 2003; Martilla et al. 2010; Starrin, Kalander Blomkvist & Janson 2003). Känslor som förnedring och att skämmas över det faktum att man tvingas söka ekonomiskt bistånd är vanligt. I svensk forskning idag är det vanligt att fokusera på den relativa fattigdomen, alltså hur ens ekonomiska köpkraft står sig i jämförelse med människor i ens närhet. Detta

eftersom det i dagens Sverige är få som är absolut fattiga (Angelin & Starrin 2012).

Många känner sig som att de misslyckats när de behöver hjälp med försörjningen, vilket gör att man känner sig underlägsen sina medmänniskor och till viss mån drar sig tillbaka från samhället (Starrin, Kalander Blomkvist & Janson 2003). Angelin och Starrin (2012) tar i sin forskning upp begreppet *social exklusion* för att beskriva sambandet mellan ens ekonomiska liv och ens sociala liv. Intervjuer som gjorts med bland annat föräldrar som erhåller socialbidrag visar en sida där man snarare väljer att snåla med maten för att barnen ska kunna köpa till exempel skor som är moderna. Man väljer alltså hellre att leva upp till de sociala kraven som finns än att ständigt tänka rationellt. En av intervjupersonerna i deras studie uttrycker följande; “Det är det värsta, just det här att visst man överlever men man kan inte leva på socialbidrag” (Angelin & Starrin 2012, s. 301). Att leva i denna ständiga stress kan leda till både somatiska och psykiska hälsoproblem (Angelin & Starrin 2012).

Det finns alltså en skam som ofta tillkommer de som erhåller bidraget. Denna skam hör samman med det stigma som finns i vårt samhälle att inte kunna försörja sig själv, att vara beroende av någon annan. Skammen växer för att man som socialbidragstagare är medveten om stereotyperna och fördomarna som finns, man ser sig på så vis genom samhällets ögon. För att undvika skammen är det många som antingen undviker vissa sociala situationer eller försöker hålla det hemligt att man behöver ekonomisk hjälp (Angelin & Starrin, 2012).

Stereotyper och fördomar

I min litteraturgenomgång av ämnena stereotyper och fördomar fann jag att de flesta författare refererar till Walter Lippman (1922) för myntandet av ordet stereotyper och till Gordon Allport (1954/1979) för hans arbete om fördomar. Lippman (1922) skriver i sin bok *Public Opinion* om hur vi människor har svårt att ta in all fakta vi tar del av från “verkligheten” samt om hur sättet massmedia porträtter saker på, påverkar vår egen världsbild. Han menade redan då att de stereotyper som uppstår när vi förenklar informationen om omvärlden, kan

påverka vårt handlande och få verkliga sociala effekter för människor. Senare forskning har visat på att vi använder oss av så kallad *social kategorisering* för att utveckla stereotyper och fördomar. Detta innebär att vi använder oss av tidigare inhämtad information, självupplevd eller inte, för att sätta människor i olika grupper och sedan tillskriva dessa grupper vissa egenskaper (Allport 1954/1979; Stagnor 2000).

Allports (1954/1979) forskning på 1950-talet fokuserar mycket kring rasism och han använder sig av samtida och kontextuella exempel för att förklara sina resonemang, till exempel fördomar om Judar och Afroamerikaner. Även om hans exempel inte är relevanta i samma utsträckning i varken vår tidsera eller vår samhällliga kontext i Sverige, har hans forskning fortfarande relevans. Hans begrepp har utgjort grunden för forskningen om fördomar och stereotyper. Allport (1954/1979) presenterade i sin bok en skala för att mäta fördomsfullheten i ett samhälle. I skalan ingår att man (1) skämtar nedsättande om grupper, (2) undviker dem (som kan leda till social exklusion (Angelin & Starrin 2012)), (3) diskriminering, (4) fysiska angrepp och till sist (5) utrotning.

4. Teori

Stereotyper och fördomar

Inom forskning om fördomar brukar man fokusera på så kallade *ingrupper* (ingroups) och *utgrupper* (outgroups). I vardagligt tal brukar man kalla det att man tänker grupper som *vi och dem*. *Vi* är i detta fall ingruppen, medan utgruppen är *dem*. Människor har en tendens att tillskriva ingruppen positiva egenskaper, medan utgrupper i sin tur tillskrivs negativa egenskaper. (Allport 1954/1979, Gaertner & Dovidio 2000, Stagnor 2000). Stagnor (2000, s. 11ff) diskuterar hur det påverkar utgruppen att det finns stereotyper och fördomar mot dem i samhället. Den mest tydliga påverkan är att fördomar leder till diskriminering i olika former. Stereotyper leder också till att man tenderar att se personer som är medlemmar av utgrupper som mer lika varandra än vad vi ser personer som tillhör ingruppen. Man har alltså lättare att se individuella skillnader i den egna gruppen. Detta tankesätt upprätthålls till del av så kallad *linguistic intergroup bias*; man beskriver positiva egenskaper i den egna gruppen som allmänna, samtidigt som

negativa egenskaper endast beror på individen. Samtidigt beskrivs utgruppen tvärtom, negativa egenskaper är allmänna, men positiva egenskaper individuella.

En viktig detalj om stereotyper och fördomar är att vi människor ofta använder oss av dem omedvetet. (Stagnor 2000, s. 2). Social kategorisering sker ofta spontant och utan att man reflekterar över det. På samma sätt bibehåller vi de stereotyper som vi redan har, eftersom att vi inte vet att vi agerar efter dem (Stagnor 2000, s. 13). Detta faktum gör det svårt att ändra stereotyper om grupper. Det som primärt brukar förespråkas när det gäller att minska stereotyper är att man ska förespråka vikten av att inte generalisera grupper (Tullberg 2010; Stagnor 2000 s. 16). Andra interventioner som också har fått positiv effekt (när det utförts under ordnade former) är att låta ingrupper och utgrupper träffa varandra, för att man på så sätt kan lära känna individerna i gruppen. Kända exempel på detta är till exempel avsegregeringen av skolor i USA under 1950-talet. Detta exempel visar också att fördomar är djupt rotade i oss människor och hur lång tid det kan ta innan man lyckas övervinna fördomar. Många av de första Afroamerikanska ungdomarna som fick börja i de vita barnens skolor utsattes för fysiska och psykiska övergrepp så grova att fick eskorteras av militär när de var i skolan¹ (Stagnor 2000; Behdjou 2016).

5. Metod och metodiska överväganden

Val av metod

Jag valde först en *kvalitativ metod* med fokusgrupper för undersökningen, men efter att tre fokusgruppsintervjuer genomförts ändrades metoden istället till en *kvantitativ metod* med enkäter. De gruppintervjuer som genomförts användes som en delstudie där de ämnen som diskuterades och togs upp i fokusgrupperna låg till grund för konstruktionen av enkäten som merparten av analysen grundar sig på. Delvis användes också den första delstudien som en pilotundersökning till enkätundersökningen. Bryman och May (2008, s. 258ff; 2001, s. 128f) skriver båda att pilotstudier ska genomföras innan den primära enkätundersökningen så

¹ Gloria Ray Karlmark var en av de första svarta ungdomarna i amerikanska södern som fick börja i en skola som innan enbart hade haft vita elever. Hon bor sedan flera decennier i Sverige och i sitt avsnitt av *Sommar i PI* från sommaren 2016 berättar hon själv om sina upplevelser som en del av Little Rock Nine.

ofta man har möjlighet. De menar att det är speciellt användbart med pilotstudier innan enkätundersökningar eftersom att man kan få information om vilka oklarheter som kan uppkomma angående ämnet och på så sätt få hjälp med att formulera enkätens frågor och svar. Anledningen till att jag övergick från fokusgrupper till enkäter som insamlingsmetod var dels att jag inte fick kontakt med tillräckligt många intervjupersoner och dels att jag under fokusgrupperna inte var tillräckligt förberedd för att leda intervjuerna. Detta i sin tur resulterade till att jag inte fick ihop tillräckligt material för en fullständig analys. Däremot hade det framkommit mycket intressanta diskussioner under intervjuerna, och även om det inte fanns tillräckligt material för en självständig analys, var det befintliga materialet fortfarande användbart. Jag valde därför att övergå till en kvantitativ metod, specifikt enkäter, för att få fler respondenter på en relativt kort tid (Bryman 2008, s. 228).

Bryman (2008) går i sin bok väl igenom de olika metoderna samt olika datainsamlingsalternativ som används inom samhällsvetenskaplig forskning. En kort sammanfattning, som också är relevant för detta arbete, kan ges genom att nämna att de olika metoderna använder sig av teorier på olika sätt. I en kvalitativ studie genomförs till exempel en intervju först för att sedan tolka resultaten och därefter generera en teori. I en kvantitativ studie gör man däremot tvärtom, man utgår från en teori och utformar därefter till exempel en enkät för att se hur väl teorin stämmer. Bryman (2008, s. 40ff) påpekar dock att trots denna tydliga skillnad mellan de två olika metoderna i teorin, är det inte alltid att de har denna tydliga uppdelning i praktiken. Vidare gör han det tydligt att man som forskare inte ska se dem som omöjliga att förena med varandra, utan att det tvärtom kan bidra till forskningen om man kan förena dem. Precis som i detta arbete, presenterar Bryman (2008, s. 42) ett exempel på när en grupp forskare använt sig av fokusgrupper i kombination med enkäter. Enkäterna gav dem således en bred bild om respondenternas attityder kring ämnet, samtidigt som fokusgrupperna gav dem en förståelse kring resonemangen bakom attityderna. På samma sätt använder jag mig i analysdelen av fokusgruppsintervjuerna för att presentera olika tankar och resonemang som kom upp under intervjuerna, för att på så sätt skapa en bredare förståelse för hur vi kan tolka svaren i enkäten. Med denna bakgrund kan det vara problematiskt att påstå att detta arbete endast har använt sig av en av metoderna,

då både den första delstudien och den primära studien utgör två viktiga delar av arbetet. Jag har dock valt att lägga mest vikt vid att diskutera enkäten och den kvantitativa delen av arbetet, eftersom denna utgör den primära studien.

Nedan följer en genomgång av de metodiska övervägandena som är övergripande för båda delstudierna och därefter följer en genomgång av de olika delstudierna.

Metodens möjligheter och begränsningar

Inom kvantitativ forskning är begreppen *kausalitet*, *generalisering* och *replikation* centrala (Bryman 2008, s. 168ff). Med kausalitet menar man att man vill ta reda på *varför* respondenterna svarar på det sättet de gör, vilket man ofta visar med hjälp av *oberoende* och *beroende* variabler. I den här studien skulle man till exempel kunna se vilken fakultet man tillhör som en oberoende variabel, medan den beroende variabeln blir till exempel svaret på frågan *Det är bra att det finns socialbidrag*. Men trots detta fokus på kausalitet inom den kvantitativa forskningen går det inte att använda enkäter för att visa kausalitet, utan de kan bara mäta samband (Bryman 2008, s. 326). Det är nämligen omöjligt att veta om fakultetstillhörigheten påverkar hur väl man stämmer in med påståendet *Det är bra att det finns socialbidrag*, eller om ens attityd till frågan påverkar vilket studieämne man har valt.

Generalisering är svårt dels på grund av att arbetet inte grundar sig på ett sannolikhetsurval (mer om detta under avsnittet *Delstuide 2- Urval*) och dels på grund av att man inte kan generalisera utanför undersökningspopulationen (Bryman 2008, s. 168f). May (2001) diskuterar det faktum att enkäter inte tar hänsyn till att åsikter är föränderliga och ständigt omformas av till exempel politiska debatter. En enkät mäter således vad en person tycker precis i det ögonblicket när hen fyller i enkäten. Detta problem är dock något som är svårt att undgå i den här typen av undersökningar oavsett val av metod, eftersom det som krävs för att motverka detta är att man gör flera undersökningar under en längre tid. Detta påverkar även replikationen av undersökningen, eftersom människors sociala kontext är högst föränderlig och ytterst viktig för vilka svar som framkommer under studier. Bryman (2008, s. 169ff) skriver att trots den

kvantitativa forskningens förkärlek för replikation är det ytterst sällan man faktiskt väljer att replikera studier inom samhällsvetenskapen, eftersom man är medveten om att det aldrig kommer gå att replikera exakt samma miljöer och sociala kontexter.

Inom den kvalitativa forskningen lägger man istället stor vikt på kontext (Bryman 2008, s. 363f). Man menar att kontexten spelar stor roll i att förklara *varför*. Jag anser att det faktum att jag i mitt arbete har kombinerat kvalitativ och kvantitativ metod gör arbetet mer tillförlitligt. Studien är för liten för att få ett bra sannolikhetsurval inom kvantitativ forskning och fokusgruppstudien är för liten för att fristående ge en bra bild av vilka stereotyper som kan förekomma vid LU. Tillsammans kompletterar de däremot varandra, fokusgrupperna kan ge oss viss inblick i varför svarsfrekvenserna kan se ut som de gör i enkätstudien.

Reliabilitet och validitet

Inom kvantitativ forskning diskuterar man begreppen *reliabilitet* och *validitet* när man analyserar undersökningars tillförlitlighet (Bryman 2008, s. 160ff). Dessa begrepp syftar till att avgöra om undersökningen är pålitlig och verkligen har mätt det som den avser sig mäta. De två begreppen är beroende av varandra, men det finns tydliga skillnader mellan dem.

Reliabilitet mäter om undersökningen är stabil över tid, alltså skulle resultatet bli samma om man delade ut enkäten om socialbidrag till samma urvalsgrupp men under en annan tidpunkt. Det skulle det möjligtvis kunna bli, men som Bryman (2008, s. 161) påpekar är stabilitet svårt att mäta inom samhällsvetenskaplig forskning. Skulle man dela ut samma enkät om ett år, men få ett annorlunda resultat, är det svårt att veta om detta tyder på låg stabilitet i undersökningen eller om studenters åsikter i allmänhet har ändrats på grund av till exempel politiska debatter. En sak som däremot är lättare att kontrollera är *intern reliabilitet*. Detta syftar till om påståendena i enkäten är relaterade till varandra och på så sätt mäter samma saker (Bryman 2008, s. 162). Jag har i enkäten använt mig av kontrollfrågor (se även *Enkätkonstruktion*), dels för att se om respondenterna svarat genomtänkt och dels för att se om frågorna har uppfattats som varandras

motsater, trots skilda ordval. Intern reliabilitet blir dock svårare med en enkät än i en fokusgrupp, eftersom det inte är möjligt att förklara frågorna eller för respondenterna att ställa frågor om hur frågorna ska tolkas.

När man undersöker validiteten i en undersökning ser man istället på om den har mätt vad den avser att mäta (Bryman 2008, s. 163ff). Inom validitetsbegreppet finns i sin tur fler olika sorters validitet. De som har blivit mest aktuella i detta arbete har varit *ytvaliditet* och *konvergent validitet*. Med ytvaliditet menas att man låter andra personer med kunskap i ämnet läsa undersökningen (i det här fallet enkäten) för att se om innehållet är aktuellt. I detta fall har handledaren varit med och gett synpunkter under loppet av enkätarbetet samt godkänt den innan respondenterna har fått ta del av den (ibid.). Konvergent validitet undersöker man istället genom att jämföra två olika tester som gjorts på samma urvalsgrupp för att sedan jämföra resultaten. I denna undersökning har en typ av pilotstudie genomförts och även om syftet med den första delstudien har ändrats över tid, kan den fortfarande vara användbar till att jämföra resultatet med enkätens resultat (ibid.).

I kvalitativa undersökningar, såsom fokusgrupper, talar man också om reliabilitet och validitet. Begreppen har däremot inte samma exakta betydelse som inom den kvantitativa forskningen. Vissa forskare menar till och med att det inte går att tala om reliabilitet och validitet alls och anser istället att man ska tala om *tillförlitlighet* och *äkthet* inom det kvalitativa fältet (Bryman 2008, s. 351ff). Gemensamt för dessa fyra begrepp är att metoden som används ska kunna replikeras och generaliseras. Detta kan dock vara svårt att uppnå inom kvalitativa studier, eftersom man studerar specifika sociala miljöer och det finns många faktorer som spelar in på hur till exempel diskussioner förs inom en fokusgrupp (ibid.).

Delstudie 1

Fokusgrupperna som utfördes i början av arbetets gång var först tänkta att vara den primära datainsamlingsmetoden för undersökningen. Dock stod det klart, efter tre genomförda intervjuer, att syftet och frågeställningarna inte skulle bli

tillräckligt besvarade med metoden samt att det var logistiskt svårt att få ihop tillräckligt många respondenter till ytterligare intervjuer, något som är ett dokumenterat problem med fokusgrupper (Bryman 2008, s. 463). Sammanlagt bestod delstudien av tre gruppintervjuer med tre till fyra deltagare i varje grupp, sammanlagt elva respondenter. Intervjuerna varade cirka 25 minuter vardera. Deltagarna i delstudien ingick i samma urvalsgrupp som urvalet till enkäten, alltså studenter vid LU.

Urval

För att få tag i intervjupersoner till fokusgrupperna använde jag mig av snöbollsurval. Denna typ av urval bygger på att när man får tag i en intervjuperson så frågar man om hen vet någon annan som också skulle kunna tänka sig att delta i studien (Bryman 2008, s. 434). Jag valde att använda mig av detta urval för att lättare och snabbare få tag i intervjupersoner som jag inte hade någon relation till. Jag frågade därför vänner och bekanta som också studerade vid LU om de kände andra studenter som skulle kunna tänka sig att delta i en gruppintervju. Denna sorts urval kan benämnas som bekvämlighetsurval och är vanlig inom kvalitativ forskning med intervjuer (Bryman 2008, s.433).

Metod

Den kvalitativa delen av studien använde sig alltså av fokusgrupper, en metod som ligger nära begreppet gruppintervjuer men som ändå har vissa skillnader (Bryman 2008, s. 446ff). En fokusgrupp tar upp ämnen och teman medan gruppintervjuer ofta fokuserar på olika frågeställningar som ska besvaras. En annan viktig skillnad är att det i fokusgrupper även är intressant att se hur gruppdeltagare interagerar med varandra och hur de resonerar kring ämnena, det är alltså inte bara svaren i sig som är intressanta. Intervjuerna är ofta relativt ostrukturerade och ger deltagarna ett stort utrymme att själva resonera kring sina egna och varandras åsikter (ibid.). Intervjuarens roll blir mer som en gruppleadare i den mån att hen håller diskussionen relevant och presenterar ämnet samt eventuella frågeställningar för gruppen.

För att hjälpa mig att få en röd tråd genom intervjun konstruerade jag en intervjuguide (Bilaga 1). Intervjuguiden är vanliga inom kvalitativ forskning när intervjuer görs och tar upp olika ämnen eller frågor som ska ställas under intervjuens gång. Den är helt enkelt till för att hjälpa personen som gör intervjun att komma ihåg vad som ska tas upp, men i motsats till en kvantitativ strukturerad intervju behöver inte frågorna formuleras på samma sätt varje gång. Tvärtom är det viktigt att intervjuaren är flexibel och följsam under ett möte med en fokusgrupp (Bryman 2008, s. 214, 419).

Utöver intervjuguide användes också en mobilapplikation som diktafon under mötet och efter varje intervju gjordes transkriberingar (Bryman 2008, s. 428ff). Med hjälp av transkriberingarna kunde jag sedan koda samtalen efter begreppen *stereotyper* och *fördomar*. Eftersom jag tidigt i analysen av mitt material från delstudie 1 bestämde mig för att komplettera med en enkät, fokuserade jag kodningen på att utröna frågeställningar till enkäten. Jag använde mig på så sätt av fokusgruppsintervjuerna för att operationalisera de olika begreppen (mer om detta under rubriken *Operationalisering av begrepp*).

Delstudie 2

Urval

Denna undersökningspopulation är studenter vid LU och består allt som allt av 41 000 studenter (Lunds Universitet 2017a), men endast 203 individer svarat på enkäten. När ett urval görs till en kvantitativ studie är målet alltid ett representativt urval (Bell 1993; Bryman 2008; May 2001). I denna studie skulle det betyda att den grupp som svarade på enkäten procentuellt såg likadan ut som resten av populationen. Men detta är svårt att uppnå med hänsyn till arbetets storlek, vilket gör det svårt att både ekonomiskt och utifrån tidsramarna få till ett bra sannolikhetsurval (ibid.).

Bell (1993) delar med sig av några saker att tänka på när man under små undersökningar har svårt att få till ett sannolikhetsurval. Hon skriver att det kan vara av hjälp att bena ut vilka subgrupper som är speciellt viktiga för undersökningen innan man letar respondenter. I mitt fall har dessa subgrupper

varit kön och fakultetstillhörighet. I praktiken innebar detta att jag delade upp mina enkäter i olika grupper utifrån hur många kvinnor respektive män samt hur många från varje fakultet jag ville ha svar ifrån. Social könstillhörighet² var något jag utifrån mina normer ansåg mig ha lätt att urskilja, men fakultetstillhörighet var däremot svårare. Jag valde därför att besöka de olika fakultetsbiblioteken samt institutionsbyggnader vid LU och därefter dela ut procentuellt lika många enkäter där som det finns studenter från respektive fakultet vid LU. Detta urval blev på så sätt en blandning mellan bekvämlighetsurval och kvoturval, vilka båda ingår i gruppen icke-sannolikhetsurval. Sådana här typer av urval är vanliga under dessa omständigheter och är acceptabla inom samhällsvetenskaplig forskning. Dock blir det i detta fall ännu viktigare att presentera precis hur urvalet har gått till, eftersom det påverkar generaliserbarheten (Bryman 2008, s. 194ff; Bell 1993, s.111). Bryman (2008, s. 199f) skriver dock att även om studien hade gjorts med sannolikhetsurval så hade resultaten endast kunna generaliseras till populationen, alltså studenter vid LU.

Operationalisering av begrepp

Innan jag kunde börja konstruera enkäten var jag tvungen att operationalisera mina begrepp stereotyper och fördomar. Operationaliseringen innebar att jag omvandlade begreppen till mätbara frågor. Resultaten från delstudie 1 användes för att lättare operationalisera begreppen (Bryman 2008, s.154ff). Genom fokusgrupperna blev det lättare att identifiera *vilka* ord som användes bland allmänheten, samt att få en förståelse för *hur* orden användes. Som jag har nämnt tidigare valde jag att endast använda mig av orden *socialbidrag* och *fördomar* i enkäten, eftersom det var dessa ord fokusgrupperna använde sig av i sammanhanget. För att mäta de negativa känslorna och stereotyperna (alltså den teoretiska definitionen av ordet fördom) använde jag mig av begrepp som *fusk* och *att vara förtjänt av*, eftersom det var dessa begrepp som man talade om i negativ ton under intervjuerna.

² Jag har valt att använda mig av begreppet *social könstillhörighet* eftersom begreppet kön innefattar flera olika sorters kön som en individ kan ha, till exempel *juridiskt kön* och *biologiskt kön*. Social könstillhörighet speglar sig i våra normer hur kvinnor och män till exempel klär sig och uppvisar för kroppsspråk.

Enkätkonstruktion

Enkätens (Bilaga 2) första sida är ett följebrev som innehåller bland annat syfte med undersökningen, kontaktinformation till mig och min handledare samt upplyser respondenterna om att deltagande i undersökningen är helt frivilligt och anonymt. Eljertsson (1996) skriver att ett följebrev är en viktig del av en enkät, dels eftersom den informerar respondenten om *varför* undersökning görs men också eftersom det ger författaren en chans att försöka övertyga respondenterna om att delta i studien. Detta är speciellt viktigt när dagens realitet är att svarsfrekvensen på enkäter är väldigt låg (Bryman 2008; Eljertsson 1996). Självklart får detta inte göras på ett sätt som gör att någon känner sig tvingad till att delta, eftersom en undersökning alltid måste vara helt frivillig.

Alla frågor i enkäten (med undantag av två öppna bakgrundsfrågor) var slutna frågor där respondenten skulle skatta hur väl hen instämde med ett påstående, med hjälp av siffror. Dessa frågor var av samma karaktär genom hela enkäten, eftersom detta minskar förvirring och missuppfattningar om hur man förväntas svara. I början av enkäten fanns även en text som informerade respondenterna om hur de skulle markera sina svar. Eftersom att en enkät inte tillåter att en intervjuare förklarar frågorna är det viktigt med tydliga direktions (Bell 1993; Bryman 2008; Eljertsson 1996). I slutet av enkäten fanns fem bakgrundsfrågor. De omfattade kön, födelseår, fakultetstillhörighet (om studenten svarade *ja* till att vara student), föräldrars högsta utbildning samt om respondenten själv någon gång hade sökt bidrag.

Enkäten använde sig av *Likertskalan*. Likertskalor används för att mäta attityder och fungerar på så sätt att respondenterna får ett påstående där de ska skatta till vilken grad de håller med. Respondenterna skattar genom att välja vilken siffra som bäst passar in på hur de förhåller sig till påståendet på ett kontinuum mellan ett (1) och fem (5). 1 motsvarar *Instämmer inte alls*, 3 motsvarar *Instämmer delvis* och 5 motsvarar *Instämmer helt*. 2 och 4 har inte utskrivna svar, men finns med för att göra skalan mer nyanserad mellan de två ytterpunkterna. (Bryman 2008; Eljertsson 1996; May 2001).

Med hjälp av Likertskalan kan man även konstruera kontrollfrågor för att lättare

kunna identifiera om respondenter har svarat ogenomtänkt (Bryman 2008, s. 223, 235). Exempel på kontrollfrågor i enkäten är *Kommunen ska kunna kontrollera vad socialbidraget används till* och *Man ska få köpa vad man vill med socialbidraget*. Har en respondent svarat 1 (Instämmer inte alls) på den första frågan, borde hen rimligen svara 5 (Instämmer helt) på den andra frågan. Har hen inte gjort detta kan man misstänka att den svarat ogenomtänkt. Skulle detta dock vara fallet i en majoritet av enkäterna kan man rimligtvis anta att frågorna var otydligt formulerade eller instruktionerna svåra att förstå.

Bell, Bryman och Ejlertsson(1993; 2008; 1996) poängterar alla att det till sist är viktigt att lägga tid på att få till en layout som ser professionell och lockande ut. Detta innebar bland annat att jag valde att ha LUs officiella logga på följebrevet, jämna och konsekventa mellanrum mellan siffrorna på skalan och överlag en tydlig design. En attraktiv design är viktig för att minska bortfall och även öka tillförlitligheten till studien. Sluttampen av arbetet med att konstruera enkäten gick åt till att noggrant gå igenom mitt egna språk och de formuleringar jag hade använt mig av till frågorna. På detta sätt kunde jag identifiera ett antal frågor där mina egna normer tydliggjordes på ett sätt som inte är passande i en enkät. Vaga och tvetydiga ord och fraser kunde på så sätt skrivas om för att göra enkäten så neutral som möjligt. Sådana här bearbetningar av en enkäter är ytterst viktiga för att få en så hög validitet på arbetet som möjligt (May 2001).

Bortfall

Enkäter är kända för att ge ett stort bortfall. Många människor är vana vid enkäter i dagens samhälle och det har lett till att folk oftare tackar nej till att delta i enkätundersökningar (Ejlertsson 1996, s. 14). Stora bortfall kan i sin tur ge skeva resultat, eftersom man går miste om svaren av en individ och hans svar inte kan ersättas av någon annan. För att minska risken för bortfall medföljde bland annat ett följebrev i enkäten där respondenterna motiverades att svara på enkäten. Det faktum att jag använde mig av metoden att dela ut enkäter på institutioner sänkte även det troligtvis bortfallet, i jämförelse om jag hade använt mig av till exempel en postenkät (Bryman 2008, s. 232, Bell 1993, s. 114f, Ejlertsson 1996, s. 25ff). Det exakta bortfallet är dock svårt att avgöra eftersom jag inte noterade hur många som blev tillfrågade att svara på enkäten, men tackade nej. De blev på så sätt

aldrig tilldelade en enkät, utan alla enkäter som fanns för utdelning kom således tillbaka ifyllda. Min uppfattning var dock att majoriteten av de tillfrågade valde att delta och jag anser således att bortfallet var litet under enkätundersökningen. Däremot inkom det en enkät med internt bortfall, där en respondent valt att inte svara på ett antal frågor (Ejlertsson 1996, s. 26). Respondenten hade valt att inte svara på fyra frågor i enkäten, men eftersom detta var det enda interna bortfallet i studien så har jag valt att behålla denna enkät i sin helhet.

Bryman (2008, s. 233) skriver att man kan erbjuda respondenter kompensation för deltagande i form av till exempel pengar eller lotter. Detta har tydliga positiva effekter på svarsfrekvenser. Trots det har monetär kompensation aldrig varit aktuellt i denna studie, eftersom det på grund av arbetets omfattning inte har funnits några pengar att ge.

Bearbetning av data

SPSS

För att bearbeta den data som har samlats in genom enkäterna har databehandlingsprogrammet SPSS använts. Anledningen till att detta program använts är för att alla studenter vid LU har tillgång till att ladda ner SPSS via LU:s hemsida samt att det är det programmet som används under undervisningen av kvantitativa metoder vid Socialhögskolan i Lund.

Variabler

För att förstå varför de analysmetoder som använts har valts, måste *variabeltyperna* i enkäten först definieras. Likertskalan som har beskrivits tidigare har nämligen en historia av att ibland definieras som *ordinalskala*, ibland *intervallskala* (Jamieson 2004). Enligt Bryman (2008) kan skillnaden mellan de två beskrivas som att i en intervallskala är avstånden mellan variablerna lika stora, dock inte i en ordinalskala. Även om Likertskalan som används i enkäten består av påståenden med siffrorna 1 till 5 där respondenterna har skattat hur väl de instämmer i påståendet, är det tveksamt att påstå att intervallerna mellan till exempel 1 och 2 är detsamma som mellan 3 och 4 (Bryman 2008; Ejlertsson 1996; Jamieson 2004; May 2001). Likertskalan kommer därför definieras som en

ordinalskala i detta arbete och dataanalyserna kommer att utformas efter detta.

Bakgrundsfrågorna i enkäten innehåller en fråga om födelseår som definieras som en intervallskala. De resterande frågorna i slutet av enkäten är däremot *nominalvariabler* eftersom de innehåller kategorier som inte kan rangordnas efter varandra (Bryman 2008; May 2001, Ejlertsson 1996).

Univariat analys

Resultatdelen börjar med *univariata analyser*, alltså en variabel i taget presenteras (Bryman 2008). Detta presenteras med hjälp av *frekvenstabeller* och *diagram*. Det som presenteras i frekvenstabellerna är *medianvärde* och *typvärde*. Medianvärdet av en variabel får man genom att välja det värde som befinner sig i mitten av alla uppräpnade värden. Typvärde i sin tur är det värde som förekommer oftast. Anledningen till att *medelvärde* inte presenteras i tabellerna är på grund av variabeltyperna som används i enkäten (ordinalvariabler) inte kan kombineras med beräkningar av medelvärde (Bryman 2008; Jamieson 2004).

Medelvärde hade dock kunna använts angående respondenternas ålder, eftersom detta är den enda frågan som kategoriseras som en intervallvariabel i enkäten. Eftersom enkäten har utformats så att den frågar om födelseår istället för ålder har medianvärde valts att användas här också.

Bivariat analys

Efter de univariata analyserna följer de *bivariata analyserna*, där två olika variabler analyseras tillsammans för att se om det finns något samband mellan dem. Det är dock viktigt att påpeka att dessa *inte* visar någon kausalitet, orsak och verkan, utan endast samband (Bryman 2008). För att mäta sambandet mellan två variabler har jag använt mig av Spearmans rho, en metod som används när man jämför två ordinalvariabler. Denna metod ger ett värde mellan 0 och 1 (eller -1 och 0) som anger om det finns någon korrelation. Ju närmare 1, desto högre korrelation mellan variablerna. Ligger värdet på minus innebär detta en negativ korrelation (Bryman 2008, s. 327ff)

Statistisk signifikans

För att mäta statistisk signifikans inom samhällsvetenskapen brukar man använda sig av chi-två test. Detta test erfordrar dock att man har förväntade frekvenser större än 5, något som inte uppfylls i min undersökning på grund av de förhållandevis många variabler i samverkan med relativt lågt urval (Bryman 2008, s 335; Kröner & Wahlgren 2015, s. 168). Jag har därför valt att endast använda mig av p-värdet, på signifikansnivå 0,01. Den statistiska signifikansen mäter hur säker man kan vara på att resultaten av ens stickprov kan generaliseras till populationen. Med en signifikansnivå på 0,01 betyder det att man bara i 1 fall av 100 får ett felaktigt samband mellan stickprovet och populationen. Inom samhällsvetenskapen är detta en vanlig signifikansnivå för statistiska analyser (Bryman 2008, s. 333ff)

Forskningsetiska överväganden

Vetenskapsrådet (2017) har satt upp fyra etiska huvudkrav som ska ingå i svensk humanistisk- och samhällsvetenskaplig forskning.

– *Informationskravet* innebär att respondenterna har rätt att få information om studien de deltar i. De ska till exempel bli informerade om syftet med forskningen, veta att deltagande är frivilligt genom hela processen och få information om hur och var forskningen kommer presenteras.

– *Samtyckeskravet* gör det tydligt att samtycke alltid ska finnas från respondenterna.

– *Konfidentialitetskravet* avser att man genom hela forskningsprocessen, och i synnerhet i samband med hantering av rådata, ska se till att respondenter förblir anonyma. Rådata ska hanteras och förvaras på ett sådant sätt att de förblir anonyma.

– *Nyttjandekravet* slår fast att de uppgifter man samlat in i samband med arbetet endast får användas i det ändamålet. Det slår också fast att till exempel myndigheter inte får använda information om individer som kommit fram i forskning för att besluta om diverse insatser.

För att uppnå de forskningsetiska kraven i det här arbetet har flera åtgärder vidtagits och de presenteras bäst genom att studera följebrevet till enkäten (Bilaga 2). Följebrevet, som används som första sida i enkäten presenterar först syftet

med undersökningen. Därefter följer information om att deltagande är frivilligt och att alla enkäter kommer att behandlas anonymt. Brevet avslutas med information om hur man kan ta del av arbetet när det är färdigt samt namn på arbetets författare och handledare samt kontaktinformation till de båda. Enkäterna har behandlats anonymt på det sättet att de har samlats in och sedan tilldelats ett nummer först när de har förts in i SPSS. Detta för att det inte ska gå att spåra ett visst nummer till en viss respondent.

Under delstudie 1 blev intervjupersonerna informerade i början av varje fokusgrupp om syftet med undersökningen, att de när som helst kunde välja att avbryta intervjun och att de skulle förbli anonyma och aidentifieras i samband med transkriberingen. De blev även informerade om att intervjun spelades in med hjälp av en diktafon och ingen av intervjupersonerna motsatte sig detta.

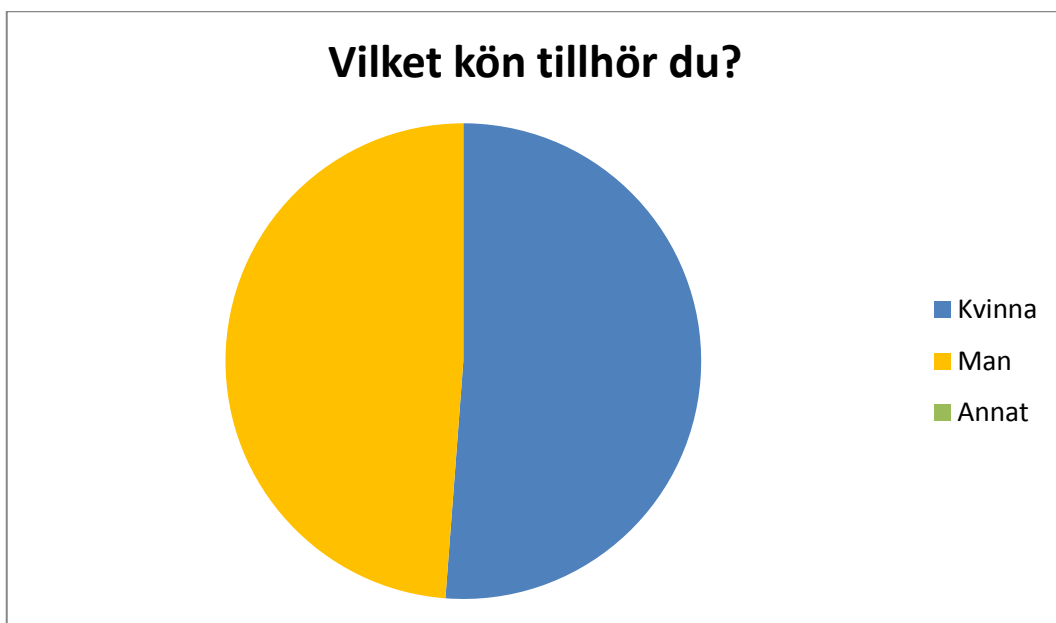
6. Resultat

Totalt inkom 203 enkäter varav alla respondenter var studenter vid LU. Nedan presenteras kort svaren på bakgrundsfrågorna i slutet av enkäten, för att få ge en bild av hur urvalsgruppens demografi såg ut. Därefter följer en presentation av resterande del av enkäten.

Bakgrundsfrågor

Kön

Diagram 1. Könsfördelningen i urvalsgruppen (n=203)

Av respondenterna svarade 51,2 % (n=104) att de identifierade sig som kvinnor respektive 48,8% (n=99) som män. Ingen av respondenterna svarade att de identifierade sig med svarsalternativet *Annat*.

Jag har inte funnit något som tyder på att LU själv publicerar andelen kvinnor respektive män som studerar vid lärosätet, men enligt Universitetskanslersämbetets (2017) egen statistik finns det något fler kvinnor som studerar vid universitet och högskolor i Sverige idag. Respondenternas fördelning mellan könen kan därför antas vara representativ för urvalsgruppen.

Ålder

Diagram 2. Respondenternas födelseår (n=203)

Spannet på respondenternas födelseår sträcker sig från 1982 till 1998. Medianen på födelseår är 1994 för respondenterna. Jag har valt att inte göra en analys med bakgrundsvariabeln ålder i detta arbete, eftersom majoriteten av respondenterna ligger relativt nära varandra i ålder.

Fakultetstillhörighet

Tabell 1. Den procentuella fördelningen mellan olika fakulteter vid LU

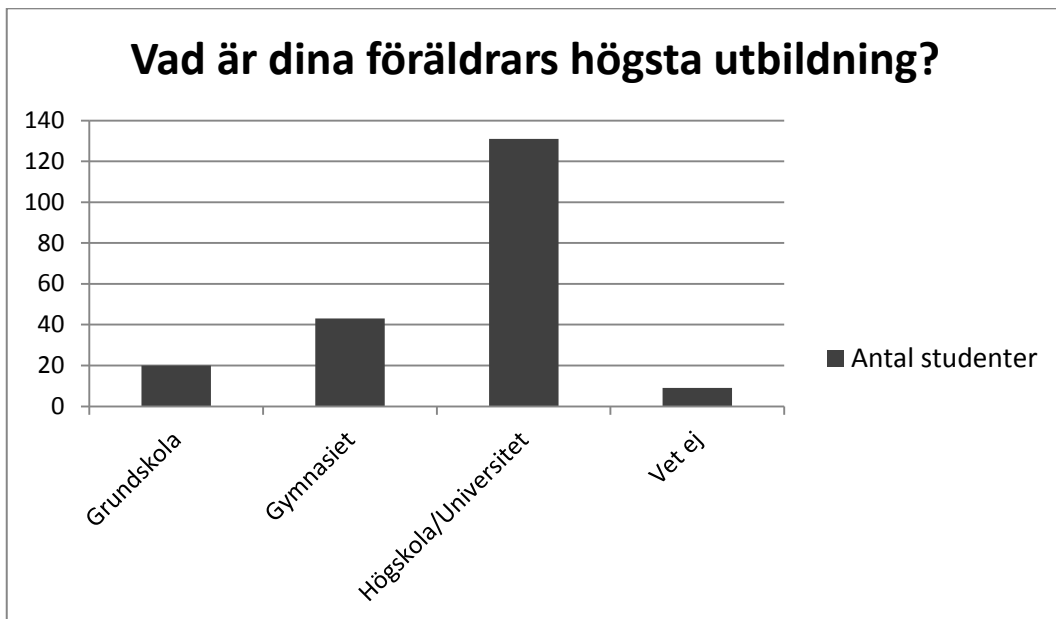
	Studenter vid olika fakulteter vid LU	Respondenter enkät
Ekonomihögskolan	14,0	13,8 (n=28)
Juridiska	7,0	12,3 (n=25)
Konstnärliga	2,0	1,4 (n=3)
Medicinska	10,0	15,3 (n=31)
Naturvetenskapliga	7,0	13,8 (n=28)
Humanistiska och Teologiska	14,0	18,2 (n=37)
Lunds Tekniska Högskola	23,0	9,9 (n=20)
Samhällsvetenskapliga	21,0	15,3 (n=31)
Universitetets särskilda verksamheter och ämneslärarutbildningen	2,0	-

Respondenterna täcker tillsammans över alla fakulteter vid LU³. De skiljer sig dock i den procentuella fördelningen mellan urvalspopulationen i helhet och de som svarade på enkäten. Trots detta kommer jag att göra jämförelser mellan de olika fakulteterna i analysen, då jag anser att jag har en tillräcklig uppdelning mellan fakulteterna för en analys.

³ LU listar själv *Universitetets särskilda verksamheter och ämneslärarutbildningen* som en fakultet under sin statistik (Lunds Universitet 2017b). Däremot listar det inte det som en fakultet på en annan del av sin hemsida (Lunds Universitet 2017a), där jag hämtade informationen om de olika fakulteterna till enkäten.

Föräldrars utbildningsnivå

Diagram 3. Respondenternas föräldrars utbildningsnivå (n=203)

På frågan om föräldrarnas högsta utbildning svarade en majoritet, 64,5 % (n=131), *Högskola/Universitet*. Denna fördelning stämmer med Statistiska Centralbyråns (2017) statistik att barn till personer med högre utbildning oftare själv söker sig till en högre utbildning. Fördelningen gör det dock svårt att undersöka om det finns skillnad i förekomsten av stereotyper mellan grupperna i den här undersökningen.

Egna bidrag

Diagram 3. Studenternas egna bidrag (n=203)

Av 203 respondenter angav 93,6 % (n=190) att de själva någon gång hade sökt bidrag. Av dessa hade majoriteten (n=182) sökt studiebidrag från CSN och en fjärdedel bostadsbidrag. Vilka bidrag studenterna hade sökt ställdes som en öppen fråga, det var därför möjligt att ge flera svarsalternativ. Fem studenter angav att de någon gång sökt arbetslöshetskassa och en (1) respondent angav även att hen sökt ekonomiskt bistånd.

Eftersom endast 0,4 % (n=1) av respondenterna själva någon gång har sökt ekonomiskt bistånd kan respondenterna till enkäten ses som en ingrupp, medan socialbidragstagare i det här fallet blir utgruppen (Gaertner & Dovidio 2000; Stagnor 2000).

Kunskapsfrågor

I enkäten ställdes två kunskapsfrågor; *Jag har bra kunskap om socialbidrag* samt *Jag vet vart jag ska vända mig om jag vill ansöka om socialbidrag*. 4,9 % (n=10) instämde helt med att de hade bra kunskap om ekonomiskt bistånd. 17,7 % (n=36) instämde helt med att det visste vart de skulle vända sig om de själva skulle behöva ansöka om socialbidrag.

Ekonomiskt bistånd

Tabell 2. Frågor i enkäten angående ekonomiskt bistånd (n=203)

	Medianvärde	Typvärde
2. Det är svårt att klara sig på socialbidrag	4	4
4. De flesta drar sig för att söka socialbidrag	4	4
6. Det är lätt att fuska sig till socialbidrag	3	2
7. Det är bra att det finns socialbidrag	4	5
9. Kommunen ska kunna kontrollera vad socialbidraget går till	4	5
10. Det ska inte vara ett krav att söka jobb för att man ska få socialbidrag	1	1
11. Det finns många fördomar om socialbidrag	4	4
12. Man ska få köpa vad man vill med socialbidraget	2	1
16. Det ska vara avskräckande att söka socialbidrag	2	1
23. Media påverkar vad allmänheten tycker om socialbidrag	4	4
24. Det är ofta mer lönsamt att få socialbidrag än att jobba	2	2

Tabellen visar medianvärde samt typvärde för de olika frågorna. Enkäten bestod av påståenden där respondenten skulle skatta hur väl hen instämde på en skala mellan ett och fem. 1 motsvarade Instämmer inte alls på ena ytterkanten och 5 motsvarade Instämmer helt.

Svaren i enkäten visar på att studenterna vid LU har en positiv inställning till socialbidrag som system. På påståendet *Det är bra att det finns socialbidrag* är median- och typvärdet 4 respektive 5. De anser det däremot vara viktigt att kommunen har kontroll över hur pengarna ska användas och att man inte ska få köpa vad man vill, se fråga 9 respektive 12. Majoriteten av respondenterna instämmer helt eller delvis (74,9 %) med att det är svårt att klara sig på socialbidrag och knappt en fjärdedel (22,7 %) instämmer delvis med att det ska vara avskräckande att söka socialbidrag. Drygt en fjärdedel (26,6 %) *Instämmer delvis* med påståendet *Det är lätt att fuska sig till socialbidrag*.

Det finns en relativt stark korrelation mellan de som har skattat högt på påståendet *Det ska vara avskräckande att söka socialbidrag* och frågorna *Det är lätt att fuska sig till socialbidrag* (0,63, $p < 0,01$) samt *Kommunen ska kunna kontrollera vad socialbidraget går till* (0,63, $p < 0,01$).

Det finns stark negativ korrelation (-0,80, $p < 0,01$) mellan kontrollfrågorna, fråga 9 och 12, vilket tyder på att respondenterna har svarat genomtänkt. Det andra

paret kontrollfrågor, fråga 10 och 15, har även de en negativ korrelation (-0,62, $p < 0,01$), dock inte lika stark.

De som erhåller ekonomiskt bistånd

Tabell 3. Frågor i enkäten angående personer som erhåller ekonomiskt bistånd (n=203)

	Medianvärde	Typvärde
1. Alla som får socialbidrag idag är förtjänta av det	3	1
3. Personer med missbruksproblem har oftare socialbidrag än de som inte har missbruksproblem	4	5
5. Många av de som får socialbidrag får det bara under en kort period	3	2
8. Personer med svensk bakgrund har oftare socialbidrag än personer med utländsk bakgrund	2	1
12. Många personer fuskar till sig socialbidrag	2	3
14. Familjer med två föräldrar i hushållet har oftare socialbidrag än ensamstående föräldrar	2	1
15. Man ska ställa motkrav på de som får socialbidrag, till exempel att de måste söka jobb	5	5
17. De som får socialbidrag söker inte tillräckligt många jobb	2	2
20. De som får socialbidrag vill inte jobba	2	2
21. Det finns många fördomar mot de personer som får socialbidrag	4	4

Tabellen visar medianvärde samt typvärde för de olika frågorna. Enkäten bestod av påståenden där respondenten skulle skatta hur väl hen instämde på en skala mellan ett och fem. 1 motsvarade Instämmer inte alls på ena ytterkanten och 5 motsvarade Instämmer helt.

Frågorna (fråga 3, 8 och 14) om vilka grupper som finns bland de som erhåller ekonomiskt bistånd har alla antingen 1 eller 5 som typvärde, alltså ytterligheterna på skalan. Respondenterna i enkätundersökningen instämmer med vad som deltagarna i delstudie 1 tog upp, att grupperna (personer med missbruksproblem, personer med utländsk bakgrund samt ensamstående föräldrar) är vanliga i gruppen socialbidragstagare.

På frågan *Alla som får socialbidrag idag är förtjänta av det* svarade 72,4 % (n=147) att de instämde delvis eller inte alls. 85,2 % (n=185) instämde helt eller delvis med att man ska ställa motkrav på de som får socialbidrag (fråga 15). På frågorna om socialbidragstagarna inte söker tillräckligt många jobb (fråga 17) respektive inte vill jobba (fråga 20) instämde inte alls eller bara delvis 92,1 % (n=186) respektive 90,6 % (n=183).

Mellan frågorna *Alla som får socialbidrag idag är förtjänta av det* och *Många*

personer fuskar till sig socialbidrag finns det en relativ stark negativ korrelation (-0,66, $p < 0,01$). Många personer fuskar till sig socialbidrag har även relativt starka korrelationer med frågorna *De som får socialbidrag söker inte tillräckligt många jobb* (0,66, $p < 0,01$) samt *De som får socialbidrag vill inte jobba* (0,64, $p < 0,01$). Det finns alltså en korrelation mellan att misstänka fusk och lathet bland socialbidragstagare och att inte anse att de inte är förtjänta av socialbidraget.

Skillnader mellan fakulteter

För att lättare upptäcka skillnader i svarsfrekvenserna har jag i den här resultatdelen slagit ihop svarsalternativen för de olika variablerna. 1 och 2 motsvarar i tabellen *Instämmer inte alls* 3 *Instämmer delvis* samt 4 och 5 *Instämmer helt*.

Tabell 4. Alla som får socialbidrag idag är förtjänta av det

	Eko- nomi- hög- skolan	Juridiska	Konst- närliga	Medicin- ska	Natur- veten- skap - liga	Humanis- tiska och Teolog- iska	Lunds Tek- niska Hög- skola	Samhälls- veten- skapliga
Instämmer inte alls	60,7	60,0	33,3	61,3	35,7	35,1	50,0	45,2
Instämmer delvis	21,4	16,0	33,3	16,1	28,6	32,4	30,0	19,4
Instämmer helt	17,9	24,0	33,3	22,6	35,7	32,4	20,0	35,5
Totalt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Siffrorna presenteras i procent.

Tabell 5. Det är lätt att fuska till sig socialbidrag

	Eko- nomi- hög- skolan	Juridiska	Konst- närliga	Medicin- ska	Natur- veten- skap - liga	Humanis- tiska och Teolog- iska	Lunds Tek- niska Hög- skola	Samhälls- veten- skapliga
Instämmer inte alls	57,1	40,0	66,7	38,7	53,6	67,6	45,0	38,7
Instämmer delvis	21,4	36,0	33,3	19,4	25,0	21,6	45,0	25,8
Instämmer helt	21,4	24,0	0,0	41,9	21,4	10,8	10,0	35,5
Totalt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Siffrorna presenteras i procent.

Tabell 6. Det ska vara avskräckande att söka socialbidrag

	Eko- nomi- hög- skolan	Juridiska	Konst- närliga	Medicin- ska	Natur- veten- skap - liga	Humanis- tiska och Teolog- iska	Lunds Tek- niska Hög- skola	Samhälls- veten- skapliga
Instämmer inte alls	67,9	36,0	33,3	45,2	57,1	59,5	75,0	38,7
Instämmer delvis	0,0	32,0	66,7	19,4	21,4	21,6	10,0	45,2
Instämmer helt	32,1	32,0	0,0	35,5	21,4	18,9	15,0	16,1
Totalt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Siffrorna presenteras i procent.

Tabell 7. Media påverkar vad allmänheten tycker om socialbidrag

	Eko- nomi- hög- skolan	Juridiska	Konst- närliga	Medicin- ska	Natur- veten- skap - liga	Human- istiska och Teolog- iska	Lunds Tek- niska Hög- skola	Samhälls- veten- skapliga
Instämmer inte alls	17,9	12,0	0,0	6,5	0,0	5,4	15,0	3,2
Instämmer delvis	14,3	16,0	33,3	29,0	25,0	18,9	0,0	12,9
Instämmer helt	67,9	72,0	66,7	64,5	75,0	75,7	85,0	83,9
Totalt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Siffrorna presenteras i procent.

Tabell 8. Det finns många fördomar om socialbidrag

	Eko- nomi- hög- skolan	Juridiska	Konst- närliga	Medicin- ska	Natur- veten- skap - liga	Human- istiska och Teolog- iska	Lunds Tek- niska Hög- skola	Samhälls- veten- skapliga
Instämmer inte alls	21,4	8,0	0,0	16,1	7,1	5,4	15,0	3,2
Instämmer delvis	32,1	36,0	0,0	25,8	25,0	27,0	30,0	16,1
Instämmer helt	46,4	56,0	100,0	58,1	67,9	67,6	55,0	80,6
Totalt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Siffrorna presenteras i procent.

I tabellerna presenteras ett urval av frågorna tillsammans med svarsfrekvensen från de olika fakulteterna. Eftersom den Konstnärliga fakulteten endast hade tre respondenter i enkäten har jag valt att inte hänsyn till den i analysen, de presenteras däremot i tabellerna för att de en helhetssyn av svarsfrekvenserna. Spearmans rho visar dock ingen korrelation mellan något av påståendena i enkäten och bakgrundsvariabeln fakultetstillhörighet.

Trots att det inte finns någon statistisk signifikans mellan hur en fakultet har svarat på frågorna i enkäten visar tabellerna på de utvalda frågorna en del skillnader mellan fakulteterna. Respondenterna som tillhör Ekonomihögskolan, Lunds Tekniska Högskola samt Medicinska fakulteten visar en större tendens än de andra fakulteterna att inte instämma i att det finns fördomar kring socialbidrag. Ekonomihögskolan, Lunds Tekniska Högskola samt Juridiska fakulteten är även skeptiska till medias påverkan för opinionsbildning om gruppen. De fakulteter där flest andel studenter anser att det är lätt att fuska sig till bidrag är Medicinska och Samhällsvetenskapliga.

7. Analys

Stereotyper och fördomar

Under delstudie 1 var det flera grupper som gruppdeltagarna trodde var överrepresenterade i gruppen socialbidragstagare och enkäten visar samma tendens. De grupper som nämndes under alla tre fokusgrupper var personer som invandrat till Sverige, ensamstående föräldrar och personer med missbruksproblem. Halleröd (2003) tar upp att ensamstående föräldrar och personer med utländsk bakgrund är överrepresenterade i gruppen som erhåller ekonomiskt bistånd och tidigare studier har uppskattat att ungefär en tredjedel av de som erhåller biståndet har någon form av missbruk (Asp 2012). Förekomsten av dessa stereotyper stämmer väl överens med Angelin och Starrins (2012) forskning om att socialbidragstagarna själva skäms för att samhället tror att de har missbruksproblem, även om detta inte är fallet för majoriteten av bidragstagarna. Flera forskare nämner att stereotyper inte behöver vara falska för att de ska klassas som stereotyper, utan det kan mycket väl finnas en viss sanning i dem (Allport 1954/1979, s. 192; Stagnor 2000, s. 7). Med största sannolikhet bottnar

alltså stereotyperna i att det är dessa grupper som faktiskt är överrepresenterade inom gruppen som mottar ekonomiskt bistånd. Larsen och Dejgaards (2013) genomgång av nyhetsartiklar visar att dessa grupper är de som det skrivs mest om i svensk och dansk media. Halleröd (2003) poängterar att bara för att vi vet vilka grupper som är vanliga inom mottagargruppen, svarar inte detta på *varför* de är det. En förklaring kan dock vara att dessa grupper har svårare att komma in och stanna på arbetsmarknaden och arbetslöshet är vanligt förekommande inom gruppen socialbidragstagare (ibid.).

Tidigare forskning har visat att allmänheten tenderar att ha en negativ attityd till de som mottar socialbidrag (Angelin & Starrin 2012; Furåker & Blomsterberg 2003; Hydén 1996). En vanlig sådan fördom är att personer som erhåller bidraget inte vill jobba och är lata. Av att döma av resultatet i enkätundersökning håller inte majoriteten av studenterna vid LU med om detta. Forskning visar att personer som bor i Sverige, i jämförelse med till exempel USA eller Storbritannien, oftare tenderar att se förklaringsmodeller på en makronivå snarare än på en individuell nivå (Arikan & Bloom 2014; Starrin 2010). Under fokusgrupperna diskuterade deltagarna att stereotyperna om de "lata bidragstagarna" troligtvis var en följd av medierapporteringen om gruppen, snarare än baserad på fakta. Trots detta avstånd från påståendena anser en stor del av respondenterna att alla de som erhåller bidrag idag inte är förtjänta av det. Det verkar alltså finnas en viss skepticism mot att socialbidragstagare verkligen gör allt för att själva klarar sitt uppehälle. Deltagarna visade också tecken på så kallad linguistic intergroup bias där de tillskriver de positiva dragen (att inte fuska) till individer, snarare än till gruppen i helhet (Stagnor 2000, s. 14). Under gruppdiskussionerna diskuterades att man självklart inte kan anta att alla (individer) fuskar till sig socialbidrag, men deras premiss till diskussionen grundade sig ändå i att det fanns de (gruppen) som gjorde det, det fanns alltså en stereotyp om fuskande bland socialbidragstagare.

Fördomar är som tidigare benämnt när man hyser negativa känslor mot en grupp. De frågor i enkäten som kan mäta negativa attityder till gruppen socialbidragstagare är *Alla som får socialbidrag idag är förtjänta av det, Det är lätt att fuska sig till socialbidrag* samt *Många personer fuskar till sig socialbidrag*. Majoriteten höll delvis eller inte alls med om att alla förtjänade

socialbidrag av de som hade det och angående fuskandet instämmer cirka en fjärdedel delvis med påståendena. Dessa frågeställningar kan dock tolkas på annat sätt av respondenterna, eftersom det inte går att följa upp hur de resonerat kring de olika formuleringarna på påståendena. Under delstudie 1 var tonen mot socialbidrag och socialbidragstagare positiv, flera individer tydliggjorde att de stereotyper de förmedlade inte var deras egna. De var tydliga med att de var medvetna om att stereotyperna var övergeneraliseringar och att de egentligen hade lite kunskap om ämnet och gruppen. Även om deltagarna själva ansåg att de hade fördomar finns det även en social önskan att säga ”rätt” saker, vilket kan leda till att man inte vill erkänna vilka fördomar och stereotyper man faktiskt har (Maas, Castelli & Arcuri 2000; Stagnor 2000). Speciellt i formen fokusgrupper kan det vara svårt att vara ärlig med sina fördomar och då kan en enkät vara ett lättare medium för att få fram ärliga svar (Bryman, 2008). Det kan vara anledningen till att attityden var mer negativ bland enkätsvaren. Social kategorisering sker till viss del omedvetet, därför är det möjligt att deltagarna i fokusgrupperna anser sig inte ha fördomar utan att vara medvetna om att de egentligen har det. Det är nämligen vanligt att hur man aktivt talar om olika grupper inte stämmer överens med hur man omedvetet tänker, talar om och behandlar dem (Maas, Castelli & Arcuri 2000; Stagnor 2000).

Medias påverkan

Under delstudie 1 pratar gruppmedlemmarna mycket om medias påverkan på deras kunskap och attityder till socialbidrag. De påpekar att media ofta bara rapporterar om när personer har fuskat med olika sorters bidrag och att allt de egentligen vet om socialbidrag har de lärt sig från media eller hört från vänner och bekanta. Att media har en påverkan på stereotyper och fördomar i samhället är väldokumenterat (Allport 1954/1979; Bullock, Fraser Wyche & Williams 2001; Lippman 1947). Speciellt i dagens samhälle med internet och den ständiga uppkopplingen till diverse nyhetskällor. Larsen och Dejgaard (2013) har gjort en studie där de jämför hur tidningar i Sverige, Danmark och Storbritannien skriver om fattiga och socialbidragstagare. Undersökningen är intressant eftersom det har gjorts få liknande inom svensk media. Den visar att tidningar i Sverige och Danmark dels skriver färre artiklar om ämnet än i Storbritannien, dels är

majoriteten av de artiklar som skrivs i de Skandinaviska länderna positiva. Man fokuserar här i Skandinavien mer på de strukturella förklaringarna än att skylla på individen för hennes fattigdom. Detta förklaras med skillnaderna i de olika välfärdsmodellerna, där socialdemokratiska länder oftare använder sig av denna förklaringsmodell i jämförelse med de liberala välfärderna (Arikan & Bloom, 2014; Larsen & Dejgaard, 2013).

Hur kommer det sig då att personerna i fokusgrupperna tycker att socialbidrag och socialbidragstagare ofta porträtteras med en negativ bild i media, fast att det tyder på att det endast är en minoritet av inslagen som har en negativ ton? En förklaring skulle kunna vara hur vi upprätthåller stereotyper och fördomar. Forskningen har visat på att vi människor har lättare att komma ihåg den information som passar in i stereotypen av en speciell grupp (Stagnor, 2000, s.13). På så sätt är det troligt att man endast lägger på minnet de artiklar eller nyhetsinslag som vidhåller stereotyperna man redan har om en grupp, till exempel de om att fusk är vanligt förekommande när personer erhåller ekonomiskt bistånd.

Skillnader mellan fakulteter

Undersökningen har inte kunnat påvisa att det finns någon statistisk signifikant skillnad mellan fakulteterna. Urvalet på 203 respondenter uppdelat på åtta olika fakulteter gör att grupperna från de olika fakulteterna består av relativt små grupper från varje fakultet. Det är möjligt att spekulera kring att om urvalet hade varit större, hade man eventuellt kunnat se en statistisk signifikans mellan fakulteterna. Resultaten som har kommit fram genom enkätundersökningen visar på att respondenterna från vissa fakulteter sticker ut i svaren på vissa frågeställningar. Till exempel svarar respondenterna från Medicinska – och Samhällsvetenskapliga fakulteten i högre utsträckning än de andra att *Det är lätt att fuska sig till socialbidrag* (Tabell 5). Samtidigt är respondenterna från Ekonomihögskolan, Lunds Tekniska Högskola och Juridiska fakulteten de grupper som anser att media har minst påverkan på attitydbildning om socialbidrag (Tabell 7). Eftersom grupperna från de olika fakulteterna är små och ingen statistisk signifikans finns mellan svaren finns det dock inte grund i undersökning för att uttala sig om en generalisering om att någon fakultet skulle

ha mer eller mindre stereotyper eller fördomar än någon annan fakultet angående socialbidrag och socialbidragstagare.

Inom forskningen om stereotyper och fördomar talar man om begreppet *social dominance orientation (SDO)* (Pratto et. al. 2000). De personer som skattar högt på SDO skalan, i jämförelse med de som skattar lågt, är ofta mer fördomsfulla, drar sig till hierarkiskt höga positioner i arbetslivet och motsätter sig sociala strukturer som skulle minska klyftor i samhället. En person som skattar högt på skalan borde alltså motsätta sig socialbidragssystemet och ha fördomar mot socialbidragstagare som grupp. Svensson och Ulfsson (2009) presenterar i sin studie att det finns en statusbunden känsla till olika yrken i Sverige. Två av de yrken som skattas högst i förhållande till status i samhället är läkare och advokat. Utifrån teorin om SDO borde dessa grupper då även ha hög SDO, vilket skulle kunna förklara varför personer från Medicinska fakulteten är bland de mest skeptiska till socialbidragstagare i min undersökning.

8. Avslutande diskussion

Undersökningens syfte var att få en inblick i vilka stereotyper och fördomar som kan finnas hos studenter vid LU angående ekonomiskt bistånd och de personer som erhåller ekonomiskt bistånd. Att det finns stereotyper om socialbidragstagare bland studenter vid LU är tydligt utifrån resultaten, men förekomsten av fördomar har visat sig svårare att påvisa med hjälp av metoden som har använts. Enkätens frågor har mestadels varit inriktade på stereotyperna som kan finnas gentemot gruppen och att upptäcka negativa åsikter utifrån resultaten har visat sig svårt. En av de sista frågorna i enkäten lød *Jag skulle själv kunna tänka mig att söka socialbidrag*. Majoriteten instämde inte alls med påståendet. De kan alltså inte tänka sig att ingå i denna grupp, trots att det annars verkar positiva till bidragssystemet. Detta skulle kunna tyda på omedvetna fördomar om utgruppen. Jag har i min studie använt mig av en direkt metod för att mäta stereotyper och fördomar, en metod som bottnar i att respondenter är villiga att erkänna sina egna stereotyper. Indirekta metoder kan även de användas för att mäta stereotyper och fördomar. Man kan till exempel observera hur en ingrupp interagerar med en utgrupp för att sedan analysera beteendemönster, eller använda sig av

datorprogram där personer får associera positiva och negativa ord till en viss grupp. Dock är det ofta mer tidskrävande med indirekt metoder samt att de kräver mer resurser (Maas, Castelli & Arcuri 2000; Stagnor 2000). En undersökning med mer tid och resurser skulle vara intressant. Man skulle då kunna utöka studien till ett större urval och kanske även ha möjlighet att utforma en indirekt metod som kan mäta stereotyperna och fördomarna. En sådan undersökning skulle kanske kunna visa en eventuell skillnad mellan fakulteter.

De flesta respondenter i enkätundersökningen höll med om att det fanns fördomar och stereotyper mot ekonomiskt bistånd och de som erhåller det. Majoriteten höll med om att de inte hade kunskap om ekonomiskt bistånd och det gjorde också deltagarna i den första delstudien. Alla fokusgrupper förde en diskussion om att man kan minska fördomarna kring ämnet genom mer kunskap. De efterlyste bland annat mer information om Sveriges bidragssystem i grundskolan, med motivering att det skulle minska fördomarna mot socialbidragstagare. Forskningen om stereotyper och fördomar fokuserar dels på *hur* och *varför* uppkommer, dels hur man ska motverka dem (Allport 1954/1979; Miglietta, Gattino och Essens 2014; Stagnor 2000). Ökad kunskap lyfts fram som ett av de främsta tillvägagångssätten att minska stereotyper och detta skulle förhoppningsvis också kunna leda till minskat stigma bland socialbidragstagare. Minskat stigma skulle i sin tur ha en positiv effekt på socialbidragstagarnas välmående.

Undersökningen har alltså visat att studenterna vid LU har samma stereotyper om socialbidrag som redan har dokumenterats i det svenska samhället genom andra studier. Jag hoppas ändå att de resultat jag presenterat här kan ligga till grund för ytterligare forskning om ämnet. Med det de tidsramar och resurser jag har haft för studien har jag endast kunna presentera grunderna om teorin bakom stereotyper och fördomar, men det är tydligt hur stor inverkan de har på den skam socialbidragstagarna själva känner. Precis som tidigare forskning har hävdad anser jag att mer kunskap leder till färre stereotyper och fördomar. Jag hoppas se en utveckling i socialbidragsforskningen som, förutom att kartlägga attityder hos allmänheten och skammen hos bidragstagarna, även fokuserar på hur vi ska öka kunskapen om ekonomiskt bistånd och fattigdom bland gemene man.

Till sist vill jag tillägga en personlig reflektion av mitt eget språkbruk. Under arbetets gång har jag funnit mig själva att använda ordet *socialbidragstagare*. Jag har funnit ordet under min litteraturgenomgång, bland annat i tidigare forskning (exempelvis: Halleröd 2003; Starrin, Kalander Blomkvist & Janson 2003). Jag har själv valt att använda mig av detta ord eftersom jag inte har funnit något bättre alternativ, men jag har samtidigt ställt mig själv frågan om denna användning av ordet speglar vad vi som samhälle har för fördomar kring socialbidrag? Att de som erhåller ekonomiskt bistånd *tar* bidraget istället för att *motta* det, kan antas spegla hur vi som använder språket ser på företeelsen.

9. Referenser

Allport, Gordon W. (1954/1979) *The Nature of Prejudice*. Boston: Addison-Wesley Publishing Company

Angelin, Anna & Bengt Starrin (2012) När pengarna inte räcker till- om ekonomisk stress, skam och kampen för värdighet. I: Lena Engelmark & Hans Swärd (red.) *Fattigdom utan gränser* Stockholm: Carlsson

Arikan, Gizem & Pazit Ben-Num Bloom (2015) Social Values and Cross National Differences in Attitudes towards Welfare. *Political Studies* 63 (2): 431-448

Asp, Anna (2012) *Missbrukares rätt till ekonomiskt bistånd- En rättssociologisk studie*. Stockholm: Stockholms Universitet

Behdjou, Behrang (2016) Rasismen förgiftade Gloria Ray Karlmarks skolgång. *Dagens Nyheter*. 14 oktober. [<http://www.dn.se/nyheter/varlden/rasismen-forgiftade-gloria-ray-karlmarks-skolgang/>]. Hämtat: 2017-02-07]

Bell, Judith (1993) *Introduktion till forskningsmetodik*. Lund: Studentlitteratur

Bergh, Robin, Jim Sidanius, Nazar Akarim, Chirs G.Sibley (2016) Is Group Membership Necessary for Understanding Generalized Prejudice? A Re-Evaluation of Why Prejudices Are Interrelated. *Journal of Personality and Social Psychology* 111 (3): 367-395

Bryman, Alan (2008) *Samhällsvetenskapliga metoder*. Andra uppl. Stockholm: Liber

Bullock, E. Heather, Karen Fraser Wyche, Wendy R. Williams (2001) Media Images of the Poor. *Journal of Social Issues* 57 (2): 229-246

Cooley, Shelby, Laura Elenbaas, Melanie Killen (2016) Social Exclusion Based on Group Membership is a Form of Prejudice. I: Stacey Horn, Martin Ruck &

Lynn Liben (red.) *Equity and Justice in Developmental Science: Implications for Young People, Families, and Communities* Cambridge: Academic Press

Ejlertsson, Göran (1996) *Enkäten i praktiken- En handbok i enkätmetodik* Lund: Studentlitteratur

Furåker, Bengt & Marianne Blomsterberg (2003) Attitudes towards the unemployed. An analysis of Swedish survey data. *International Journal of Social Welfare*, 12 (3): 193-203

Gaertner, Samuel L., John F. Dovidio (2000) *Reducing Intergroup Bias- The Common Ingroup Identity Model* New York: Taylor & Francis Group

Halleröd, Björn (2003) Varför får folk socialbidrag? Analys av socialbidragstagandets bestämningsfaktorer. *Socialvetenskaplig tidskrift*, 2003 10 (2-3): 238-266

Hydén, Lars-Christer (1996) Att besluta om socialbidrag- Förändringar av beslut och attityder till socialbidrag 1990-1994. *Socialvetenskaplig tidskrift*, 96 (3): 180-194

Jamieson, Susan (2004) Likert Scales: How to (Ab)use Them *Medical Education*, Vol. 38(12), pp.1217-1218

Jordansson, Birgitta (2008) Vem är fattig och varför? Svensk fattigvårdspolitik i ett historiskt perspektiv. I: Hans Swärd & Marie- Anne Egerö (red.) *Villkorandets politik* Malmö: Égalité förlag

Kröner, Svante & Lars Wahlgren (2015) *Statistiska metoder*. Lund: Studentlitteratur

Larsen, Christian Albrekt & Thomas Engel Dejgaard (2013) The Institutional logic of images of the poor and welfare recipients: A comparative study of

British, Swedish and Danish newspapers. *Journal of European Social Policy* 23 (3): 287-299

Lippman, Walter (1922) *Public opinion*. New York: The Macmillian Company

Lunds Universitet (2017a) Universitetet i korthet (uppdaterad: 2016-09-05) [<http://www.lu.se/om-universitetet/universitetet-i-korthet>. Hämtat: 2017-01-23]

Lunds Universitet (2017b) Om Universitetet- Grund- och avancerad utbildning [<http://www.lu.se/om-universitetet/universitetet-i-korthet/grund-och-avancerad-utbildning> Hämtat 2017-01-23]

Maas, Anne, Luigi Castelli & Luciano Arcuri (2000) Measuring prejudice: Implicit versus explicit techniques. I: Dora Capozza & Rupert Brown (red.) *Social Identity Processes: Trends in Theory and Research* London: SAGE Publications

Marttila, Anneli, Margaret Whitehead, Krysia Canvin & Bo Burström (2010) Controlled and dependent: experiences of living on social assistance in Sweden. *International Journal of Social Welfare*, 19 (2): 142-151

May, Tim (2001) *Samhällsvetenskaplig forskning*. Andra uppl. Lund: Studentlitteratur

Migletta, Anna, Silvia Gattino, Victoria M. Esses (2013) What causes prejudice? How may we solve it? Lay beliefs and their relation with classical and modern prejudice and social dominance orientation. *International Journal of Intercultural Relations* 2014 (40) 11-21

Nationalencyklopedin (2017a) Stereotyp [<http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/stereotyp>. Hämtat: 2017-02-18]

Nationalencyklopedin (2017b) Fördom

[<http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/stereotyp>. Hämtat: 2017-02-18]

Pratto, Felicia, Jim Sidanius, Lisa M. Stallworth & Bertram F. Malle (2000) Social Dominance Orientation: A Personality Variable Predicting Social and Political Attitudes. I: Charles Stagnor (red.) *Stereotypes and prejudice: Essential Readings* New York: Taylor and Francis

SFS 2001:453. *Socialtjänstlag*

Socialstyrelsen (2016a) Ekonomiskt bistånd - för privatpersoner

[<https://www.socialstyrelsen.se/hittarattmyndighet/ekonomisktband>. Hämtat: 2016-12-06]

Socialstyrelsen (2016b) Försörjningsstöd

[<http://www.socialstyrelsen.se/hittarattmyndighet/ekonomisktband/forsorjningsstod>. Hämtat: 2016-12-09]

Socialstyrelsen (2016c) Livsföring i övrigt

[<http://www.socialstyrelsen.se/hittarattmyndighet/ekonomisktband/livsforing-i-ovrigt> Hämtat: 2016-12-09]

Socialstyrelsen (2016d) Riksnormen för försörjningsstöd

[<http://www.socialstyrelsen.se/ekonomisktband/riksnormen>. Hämtat: 2016-12-09]

Statistiska Centralbyrån (2017) Hög utbildning går i arv

[http://www.scb.se/sv_/Hitta-statistik/Artiklar/Hog-utbildning-gar-i-arv/. Hämtat: 2017-02-22]

Stagnor, Charles (2000) Volume Overview. I: Charles Stagnor (red.) *Stereotypes and prejudice: Essential Readings* New York: Taylor and Francis

- Starrin, Bengt, Marina Kalander Blomkvist & Staffan Janson (2003)
Socialbidragstagande och statusbunden skamkänsla- En prövning av ekonomisociala band modellen. *Socialvetenskaplig tidskrift*, 10 (1): 24-47
- Svensson, G. Lennart & Ylva Ulfsdotter Eriksson (2009) *Yrkesstatus. En sociologisk studie av hur yrken uppfattas och värderas*. Göteborg: Göteborgs Universitet
- Swärd, Hans (2008) Att bekämpa fattigdom med lagar för fattiga- en omöjlig ekvation? I: Hans Swärd & Marie- Anne Egerö (red.) *Villkorandets politik Malmö: Égalité förlag*
- Swärd, Hans (2012) Vad är fattigdom? Stereotyper, definitioner orsaker och åtgärder. I: Lena Engelmark & Hans Swärd (red.) *Fattigdom utan gränser* Stockholm: Carlsson
- Tullberg, Jan (2010) Stereotypfördomandet- en fördom om fördomar? *Statsvetenskaplig Tidsskrift* 112 (1): 3-19
- UNESCO (2016) Poverty [<http://www.unesco.org/new/en/social-and-human-sciences/themes/international-migration/glossary/poverty/>]. Hämtat: 2017-02-08]
- Universitetskanslersämbetet (2017) Statistik-studenter [<http://www.uka.se/statistikuppfoljning/infografik/studenter>]. Hämtat: 2017-02-22]
- Vetenskapliga rådet (2017) Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning [<http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>]. Hämtat 2017-01-30]

10. Bilagor

Bilaga 1

Intervjuguide

Bakgrundsinformation om ämnet till intervjupersonerna

Socialbidrag är ett ekonomiskt stöd som man kan få från sin kommun om man har ekonomiska problem. Man kan få ekonomiskt bistånd till försörjningen eller till andra behov som exempelvis läkemedel, tandvård, glasögon eller hemutrustning. Möjligheten att få ekonomiskt bistånd påverkas av hela hushållets inkomster och tillgångar och man ser då till varje enskild ansökan. Socialbidrag söker man hos kommunen.

Ämnen/frågor

- **Socialbidrag i dagens Sverige (frågeställning 1 & 2)**
 - Vad tycker ni om socialbidraget som det ser ut idag?
 - Används socialbidrag på "rätt sätt" i dagens Sverige?
 - Hur skulle ni vilja att socialbidrag används?
- **Socialbidragstagare (frågeställning 2)**
 - Vem är en typisk bidragstagare i Sverige idag?
 - Finns det någon grupp som ni tycker har "extra stor rätt" respektive "extra liten rätt" till bidrag?
- **Information om socialbidrag (frågeställning 3)**
 - Hur mycket vet ni om socialbidragets utformning och lagar kring det?
 - Var får man informationen om socialbidrag ifrån?

Bilaga 2

LUNDS
UNIVERSITET

Till dig som är student vid Lunds Universitet

Du har säkert hört eller läst en del om socialbidrag (även kallat *ekonomiskt bistånd*) i nyheterna eller från vänner och bekanta. Socialbidrag skapar ständigt rubriker och det är en fråga som många har en åsikt om. Socialbidrag är tänkt att vara den sista utposten i Sveriges sociala skyddsnät. De personer som mottar socialbidrag är de som inte på annat sätt kan få vardagen att ekonomiskt gå ihop. Den här undersökningen ska ge en inblick i vilka åsikter och attityder som kan finnas angående socialbidrag hos studenter vid Lunds Universitet (LU).

Självklart är ditt deltagande helt frivilligt, men vi hoppas att du vill ta dig tiden och svara på denna enkät, eftersom dina svar inte kan ersättas av någon annan och de hjälper oss att få en bättre bild över vilka attityder som finns här vid LU.

Dina svar kommer att behandlas helt anonymt, alltså kommer ingen att kunna spåra dina svar till just dig. De uppgifter du lämnar kommer endast att presenteras i tabellsammanställningar.

Resultaten presenteras i en kandidatuppsats vid Socialhögskolan vid Lunds Universitet. Har du några frågor eller om du vill ta del av arbetet när uppsatsen är färdig så mejla gärna till fin09ejo@student.lu.se.

Tack på förhand för din medverkan!

Emma Jokela Sundberg (fin09ejo@student.lu.se)

Socionomstudent

Handledare: Matts Mosesson (mattsmosesson@gmail.com)

Socialhögskolan vid Lunds Universitet

Nedan följer några frågor angående socialbidrag och de som får socialbidrag, socialbidragstagare. Ringa in ett svar på varje fråga, om inte annat anges.

Alla som får socialbidrag idag är förtjänta av det

1	2	3	4	5
Instämmer inte alls		Instämmer delvis		Instämmer helt

Det är svårt att klara sig på socialbidrag

1	2	3	4	5
Instämmer inte alls		Instämmer delvis		Instämmer helt

Personer med missbruksproblem har oftare socialbidrag än de som inte har missbruksproblem

1	2	3	4	5
Instämmer inte alls		Instämmer delvis		Instämmer helt

De flesta drar sig för att söka socialbidrag

1	2	3	4	5
Instämmer inte alls		Instämmer delvis		Instämmer helt

Många av de som får socialbidrag får det bara under en kort period

1	2	3	4	5
Instämmer inte alls		Instämmer delvis		Instämmer helt

Det är lätt att fuska till sig socialbidrag

1	2	3	4	5
Instämmer inte alls		Instämmer delvis		Instämmer helt

Det är bra att det finns socialbidrag

1	2	3	4	5
Instämmer inte alls		Instämmer delvis		Instämmer helt

Personer med svensk bakgrund har oftare socialbidrag än personer med utländsk bakgrund

1	2	3	4	5
Instämmer inte alls		Instämmer delvis		Instämmer helt

Kommunen ska kunna kontrollera vad socialbidraget används till

1	2	3	4	5
Instämmer inte alls		Instämmer delvis		Instämmer helt

Det ska inte vara ett krav att söka jobb för att man ska få socialbidrag

1	2	3	4	5
Instämmer inte alls		Instämmer delvis		Instämmer helt

Det finns många fördomar om socialbidrag

1	2	3	4	5
Instämmer inte alls		Instämmer delvis		Instämmer helt

Man ska få köpa vad man vill med socialbidraget

1	2	3	4	5
Instämmer inte alls		Instämmer delvis		Instämmer helt

Många personer fuskar till sig socialbidrag

1	2	3	4	5
Instämmer inte alls		Instämmer delvis		Instämmer helt

Familjer med två föräldrar i hushållet har oftare socialbidrag än ensamstående föräldrar

1	2	3	4	5
Instämmer inte alls		Instämmer delvis		Instämmer helt

Man ska ställa motkrav på de som får socialbidrag, till exempel att de måste söka jobb

1	2	3	4	5
Instämmer inte alls		Instämmer delvis		Instämmer helt

Det ska vara avskräckande att söka socialbidrag

1	2	3	4	5
Instämmer inte alls		Instämmer delvis		Instämmer helt

De som får socialbidrag söker inte tillräckligt många jobb

1	2	3	4	5
Instämmer inte alls		Instämmer delvis		Instämmer helt

Jag vet vart jag ska vända mig om jag vill ansöka om socialbidrag

1	2	3	4	5
Instämmer inte alls		Instämmer delvis		Instämmer helt

Jag skulle själv kunna tänka mig att söka socialbidrag

1	2	3	4	5
Instämmer inte alls		Instämmer delvis		Instämmer helt

De som får socialbidrag vill inte jobba

1	2	3	4	5
Instämmer inte alls		Instämmer delvis		Instämmer helt

Det finns många fördomar mot de personer som får socialbidrag

1	2	3	4	5
Instämmer inte alls		Instämmer delvis		Instämmer helt

Jag har bra kunskap om socialbidrag

1	2	3	4	5
Instämmer inte alls		Instämmer delvis		Instämmer helt

Media påverkar vad allmänheten tycker om socialbidrag

1	2	3	4	5
Instämmer inte alls		Instämmer delvis		Instämmer helt

Det är ofta mer lönsamt att få socialbidrag än att jobba

1 2 3 4 5
Instämmer inte alls Instämmer delvis Instämmer helt

Vilket kön tillhör du?

Kvinna Man Annat

Vilket år är du född? _____

Är du student vid Lunds Universitet?

Ja Nej

Om ja, vilken fakultet tillhör du vid Lunds Universitet?

(Om du läser kurser vid flera fakulteter, ringa in alla dessa)

Ekonomihögskolan	Juridiska
Konstnärliga	Medicinska
Naturvetenskapliga	Humanistiska och teologiska
Lunds tekniska högskola	Samhällsvetenskapliga

Om nej, vad är din primära sysselsättning? _____

Vad är dina föräldrars högsta utbildning?

Grundskola	Gymnasiet
Högskola/Universitet	Vet ej

Har du själv någonsin sökt några bidrag, t.ex. studiebidrag från CSN, bostadsbidrag från Försäkringskassan?

Ja Nej

Om ja, vilka bidrag har du sökt?
